

Direktiv samarbetsprojekt Klimat och energi

1. Inledning

Denna projektplan beskriver hur Sverigedemokraterna, Moderaterna, Kristdemokraterna, och Liberalerna i ett samarbetsprojekt kommer att utarbeta och genomföra politiska reformer för att trygga energiförsörjningen och åstadkomma en effektiv klimatomställning.

Samarbetsprojekten bereder politiska frågor från ax till limpa, från problemanalys till genomförande av reformförslag. Inom ramen för projekten genomförs beredningsprocesserna i sin helhet avseende exempelvis utredningsdirektiv, propositioner till riksdagen, förordningsändringar som följer av ny lagstiftning, EU-ärenden som påverkar de frågor som samarbetsprojektet omfattar, samt i förekommande fall också uppdrag, utredare eller regleringsbrev till myndigheter i samarbetsprojekten. Samarbetsprojekten bedrivs med fasta former för avstämning, information och beslut. I ärenden som faller inom ramen för samarbetsprojekten ska formell samordning i Regeringskansliet ske på samma sätt mellan alla samarbetspartier. Det blir garanten för fullt och lika inflytande mellan samarbetspartierna. Samarbetet innebär också att de ingående partierna inte ensidigt samverkar med andra partier i riksdagen i de frågor som direktiven till samarbetsprojekten omfattar.

1.1 Syfte och mål

Syftet med projektet är att ta fram och genomföra konkreta politiska förslag som löser Sveriges viktigaste samhällsproblem med att återupprätta ett fungerande elsystem, med ökad elproduktion och låga elpriser samt att möjliggöra en effektiv klimatomställning.

Förutsättningar för planerbara fossilfria kraftslag ska förbättras för att öka produktionen av ren el. Hushåll ska få rimliga och förutsebara elpriser. Företag ska växa och anställa fler. Inom klimatpolitiken förbättras förutsättningarna för att industrin och transporterna ska kunna ställas om och därmed bidra till Sveriges effektiva klimatomställning. Det sker genom en effektivisering av styrmedel och stöd, färre administrativa hinder och satsningar på ny teknik.

Där så är relevant bör nära samverkan med svenskt näringsliv, den offentliga sektorn samt civilsamhälle och forskning eftersträvas.

Målet är att återupprätta elsystemet så att människor och företag får stabila och låga elpriser samt att minska utsläppen genom att öka effektiviteten i omställningen.

1.2 Avgränsningar

Samarbetsprojektet Klimat och energi ska genomföra reformer för att lösa samhällsproblemen med en trygg och säker energiförsörjning på kort och lång sikt. Avgränsningen av områden som behandlas i projektet är de frågor som tas upp under avsnitt 3. Inga ytterligare frågor kommer att beredas i projektet.

Samtliga förslag i projektet med påverkan på budgetpropositionen ska behandlas i ordinarie budgetprocess där utgifter måste vägas mot varandra. Det finns ingen garanti för att frågor

som bereds i projektet automatiskt är garanterade finansiering i budgetpropositionen. Den förhandlingen sker separat från samarbetsprojektet i budgetprocessen.

1.3 Metod och modell

Om nya reformförslag bereds i projektet ska konsekvenserna av förslagen analyseras i enlighet med kraven i kommittéförordningen (1998:1474) som reglerar statens offentliga utredningar. Konsekvensanalysen ska ge en strukturerad kvalitativ, kvantitativ och allsidig bedömning av vad förslaget innebär.

Även om behov skulle uppkomma av skyndsam hantering av förslagen i samarbetsprojektet ska beredningskraven upprätthållas.

2. Ägarskap och arbetsformer

Samarbetsprojekten arbetar på uppdrag av partiledarna. Projektet leds av en arbetsgrupp som återrappporterar till partiledarna på regelbunden basis.

Ansvarig för respektive samarbetsprojekt är statsråd och statssekreterare för respektive sakområde som projektet i huvudsak avser. I samarbetsprojektet Klimat och energi är departementet för energifrågor huvudansvarigt. Projekten handläggs av tjänstemän på Regeringskansliet. Ansvarig för det praktiska genomförandet i arbetsgruppen är en statssekreterare i departementet för energifrågor. I samarbetsprojektet deltar vanligtvis andra berörda statssekreterare, en politisk tjänsteman från vardera samarbetsparti samt politiska företrädare och tjänstemän från berörda departement.

Projektgruppen ses i samarbetsprojekten med hög regelbundenhet för informationsutbyte, förhandlingar och inriktning till beslut. Projektet bör ha utbyte på veckobasis. I normalfallet startar projekten upp i slutet av året, efter partiledarnas beslut. Efter årsskiftet pågår projektarbetet i hög takt fram till budgetarbetet tar vid. Om frågor inte löses i projektet, hissas frågan till samordningskanslierna för beredning.

2.1 Kommunikation

Alla partier som ingår i samarbetet ska ha synlighet och kunna vara avsändare vid beslut om reformer. I samarbetsprojekten finns endast en samordnad planering för extern kommunikation. Beredningen av kommunikation sker i samarbetsprojekten.

3. Reformers som ska genomföras i projektet

Energi

Förutsättningar för investeringar i ny kärnkraft

Förutsättningarna för investeringar i kärnkraft ska stärkas genom särskilda statliga kreditgarantier uppgående till 400 miljarder kronor, med mer generösa villkor än dagens system. Avgränsningarna i dagens system med gröna kreditgarantier behöver ses över så att kreditgarantierna kan användas även för nybyggnation av kärnkraft. Nya regler ska införas som förhindrar att politiken godtyckligt stänger ner kärnkraftverk – kärnkraft ska garanteras

rätten till drift och elproduktion så länge anläggningarna är i gott skick och drivs på ett säkert sätt. Om staten tvingar fram en nedläggning ska ägare ha rätt till skadestånd.

Utred återstart av planerbar elproduktion i södra Sverige

En genomgående utredning av vad som skulle krävas för återstart av Ringhals 1 och 2 bör genomföras förutsättningslöst och skyndsamt, samt vilken systemnyttan skulle vara. Utred vad som skulle krävas för att återstarta andra kraftverk, framförallt kraftvärmeverk, som kan behövas i kompletterande syfte för att trygga Sveriges elförsörjning.

Nytt energipolitiskt mål

Det energipolitiska målet ändras från 100 procent "förnybart" till 100 procent "fossilfritt". Teknikneutraliteten återställs, där inget hållbart kraftslag diskrimineras i målformuleringen. Ändringar genomförs återspeglade i samtliga relevanta regelverk och myndighetsinstruktioner där nuvarande mål återges. Till det energipolitiska målet fogas också ett tydligt leveranssäkerhetsmål för elförsörjningen där systemoperatören, idag Svenska kraftnät, pekas ut som ansvarig för måluppfyllelsen på lång och kort sikt. Planeringen för ökad elanvändning bör utgå från ett nu prognosticerat elbehov på minst 300 terawattimmar 2045.

Nya regler för elmarknaden

En ny utredning om elmarknadens utformning tillsätts med uppdrag att ta fram förslag som syftar till att samtliga kraftslag ha likvärdiga spelregler samt en ordning där stödtjänster som krävs för ett välfungerande elsystem prissätts och där de kraftslag som bidrar med sådana stödtjänster också ersätts för detta, i första hand genom ersättning från de producenter som inte kan bistå med samma stödtjänster. Elmarknadsdirektivet ska få en korrekt implementering i svensk rätt, där ansvarsfördelning mellan elsystemets aktörer tydliggörs. Angående slutkundsmarknaden bör anvisningsavtalen tas bort.

Styrning av myndigheter, statliga verk samt ny forskningsinriktning

- Vattenfall bör omedelbart påbörja planeringen av ny kärnkraft vid Ringhals och andra lämpliga platser. Ny styrning av Vattenfall, bl.a. genom en ny statsrådsgrupp, med delaktighet från tjänstemän, som får i uppdrag att styra Vattenfall i en riktning mot att bli ledande i utbygganden av planerbar, fossilfri elproduktion, med bl.a. direktiv för upphandling av ny kärnkraft. Styrningen av Vattenfall ska ske enligt gängse principer för statens ägarstyrning.
- Svenska kraftnät får ett förtydligat uppdrag att, genom att bland annat upphandla planerbar elproduktion, säkerställa driftsäkerheten i elsystemet. Därutöver får Energimyndigheten i uppdrag att planera och främja planerbar elproduktion där den bäst behövs för systemet.

- Det bör utredas hur Svenska kraftnät kan reformeras för att förbättra ansvarsfördelningen, den politiska insynen och styrningen. Bland annat bör en uppdelning av Svenska kraftnät eller övergång till myndighetsform vara föremål för en sådan utredning, i syfte att utveckla elsystemet och transmissionsnätet.
- Relevanta myndigheters planering kommer att läggas om. Det ska bli tydligt att alla fossilfria energislag, inklusive kärnkraften, är och förblir en naturlig del av energisystemet. Energiforskningen ska inriktas på att möjliggöra en effektiv klimatomställningen och att stärka svensk konkurrenskraft. En ny energiforskningsproposition läggs fram som innebär att energiforskningen läggs om i grunden, för alla fossilfria energislag där kärnkraften har en självklar plats.

Lagändringar för ny kärnkraft

- Lagändringar för att möjliggöra ny kärnkraft. Förbuden i miljöbalken att tillåta nya reaktorer på andra platser än i dag och ha fler än tio samtidigt i drift tas bort. Förbudet mot att återstarta stängda reaktorer ska tas bort. Nödvändiga regelverk ska skyndsamt utvecklas för att skapa förutsättningar för att små modulära reaktorer (SMR) ska kunna bygga och nyttjas i Sverige.
- Kortare tillståndsprocess och snabbspår för ny kärnkraft. Inför en ny regel i miljöbalken som innebär att endast en myndighet får vara part i ett tillståndsärende. Utpekad myndighet ska ansvara för samordning med ev. andra myndigheter med intresse i saken. Inför också ett snabbspår för kärnkraft i miljötilståndsprocessen – en särskild regel i miljöbalken – som innebär att tillståndsärenden som rör ny kärnkraft ska behandlas med hög prioritet. Strålsäkerhetsmyndigheten får uppdraget att föreslå hur tillståndsprocessen för ny kärnkraft även i övrigt ska kunna kortas kraftigt.
- Den höga ansökningsavgiften för nya kärnkraftreaktorer ses över för att kraftigt sättas ned. Vid behov skjuts mer medel till mark- och miljödomstolarna för att snabbt kunna hantera tillståndsprövningen av ny kärnkraft. Uppdrag ges att ta fram ett snabbspår för att acceptera typgodkännande av reaktorer, system och komponenter från länder jämförbara med Sverige, samt arbeta för typgodkännande även på europeisk nivå.

Bättre förutsättningar för kraftvärmen

En ny fjärr- och kraftvärmestrategi. Pågående uppdrag till Energimyndigheten behöver kompletteras med skrivningar om sektorskopplingar (el, processvärme, fjärrvärme, vätgas) och med specifika skrivningar om att utvärdera kärnenergin och inkludera den i strategin. Kraftvärmeskatten, avfallsförbränningsskatten och skatten på bioolja ses över för att skapa bättre förutsättningar för kraftvärmen.

Bättre förutsättningar för vattenkraften

Omprövningen av miljötilstånd för vattenkraften pausas tills det är kartlagt vilka konsekvenser omprövningen får för elproduktionen. Ett nytt regelverk för omprövning tas fram som säkerställer att intresset av elförsörjning väger mycket tungt, samtidigt som

småskaliga aktörer inte får helt orimliga kostnader för nyprövning. Prövningen ska ta hänsyn till fiskvandringar, men också återskapandet av strömmande vatten i fler tidigare torrlagda strömfåror. Det är också angeläget att ta hänsyn till att vissa äldre vattenkraftverk i sig utgör kulturhistoriskt värdefulla miljöer.

Vindkraft

Vindkraft har en viktig plats i energimixen, men ska byggas på konkurrensneutrala villkor och med hänsyn tagen till miljö och lokala intressen. All ny elproduktion som stärker kraftsystemet, och som bidrar till en snabb expansion av kraftsystemet, behövs. Planen att låta elnätskollektivet subventionera den havsbaserade vindkraftens elnätsanslutningar stoppas. Principen att den som ansluter till elnätet ska stå för de kostnader anslutningen orsakar ska upprätthållas även till havs. Pågående uppdrag till Havs- och vattenmyndigheten att utreda frågor om exklusivitet för anläggande av vindkraftsparker behöver breddas till Svenska kraftnät (då den som får exklusiv rätt till ett område också behöver binda upp sig på något sätt för de investeringar de beställer av Svenska kraftnät). Utgångspunkten ska vara att alla produktionsslag bär sina egna kostnader. På samma gång får utredningen Stärkta incitament för utbyggd vindkraft Dir. 2022:27 ett tilläggsuppdrag att tydligt föreslå hur verksamhetsutövarna ska ersätta kommunerna vid vindkraftsutbyggnad.

Solenergi

Teknikutvecklingen för solceller är just nu mycket snabb. Kravet på bygglov för integrerade solceller ses över. Inom ramen för energiforskningen avsätts medel för att utveckla metoder att återvinna uttjänta solceller.

Energieffektivisering

Lokal och regional kapacitetsutveckling för klimat- och energiomställning i UO21 justeras ned. Förslag som under en övergångsperiod kan ge hushåll extra incitament att minska sin elförbrukning bör utredas och tas fram. Stöd till energieffektivisering för privatpersoner förstärks och breddas genom att inkludera åtgärder för energieffektivisering. Tillfälliga krav införs på minskad elförbrukning i icke-samhällskritisk offentlig verksamhet.

Energimyndigheten får ett uppdrag att stödja verksamheterna i arbetet – samt att ett nationellt elbesparingsmål införs för myndigheterna. Förutsättningarna för att stimulera nya energieffektiva produkter och tjänster från svenska företag ses över.

Högekostnadsskydd, stöd till energibesparing och sänkta elpriser

Ett högekostnadsskydd till drabbade hushåll och företag så snart det är praktiskt möjligt – med retroaktiv utbetalning. Alla tillgängliga kraftanläggningar aktiveras av Svenska kraftnät. Utbyggnaden av exporterande elkablar, exempelvis Hansa Powerbridge, bör pausas till dess att prisdifferenserna mellan prisområdena minskat betydligt. Målet ska vara att skapa en bättre balans mellan elproduktion och elanvändning i olika delar av Sverige, för att därmed ge förutsättningar till stabilare och lägre elpriser så att Sverige på sikt och efter utredning kan bli ett samlat elprisområde.

Energimyndigheten

Styrningen av Energimyndigheten ändras, instruktionen förändras i grunden. Målet för myndighetens arbete om att verka för en ökad användning av förnybara energikällor ska ändras till att genomföra omställningen till fossilfria energikällor. Den nya inriktningen för myndighetens arbete behöver bli att på ett kostnadseffektivt sätt på sikt fasa ut de fossila bränslena, samt att utveckla förutsättningarna för en fossilfri och planerbar energiförsörjning likväl som kostnadseffektiv energioptimering. Myndigheten får i uppdrag att ta fram förslag så att generationsmålet och miljömålet "God bebyggd miljö" får ändrade lydelser genom att "förnybara energikällor" ersättas av "fossilfria energikällor".

Klimat

Översyn av stöd och styrmedel för ökad effektivitet

- Sveriges klimat- och miljöpolitik ska vara ambitiös. Svensk konkurrenskraft ska värnas. Vår gemensamma klimat- och miljöpolitik utgår från förvaltarskapstanken och strävar efter att hitta de mest kostnadseffektiva åtgärderna, som samtidigt inte skadar näringar och landsbygd. Med utgångspunkt i Sveriges utsläpp i relation till omvärldens är det viktigt att även ha ett globalt perspektiv. Politiken måste stämmas av mot forskningen samt baseras på fakta.
- Budgeten ses över i relevanta delar i syfte att fokusera medlen till de stöd som har störst påverkan på de centrala utmaningarna för att minska utsläppen av växthusgaser: industrins omställning – såväl befintliga verksamheter som banbrytande tekniker – samt laddinfrastrukturen för att möjliggöra transporternas elektrifiering. Ny kärnkraft stöttas genom särskilda kreditgarantier. Ett program för internationella klimatinvesteringar i enlighet med Parisavtalets artikel sex utvecklas.
- Nyttan hos stöden, styrmedlen och den statliga organiseringen på klimatområdet ses över. Denna genomlysning bör även omfatta en bedömning av samspel med styrmedel på EU-nivå. Ett uppdrag om att ta fram beräkningskonventioner för klimatnyttan ges till relevant myndighet, liksom att återkommande utvärdera och redovisa effektiviteten hos den förda klimatpolitiken. I uppdraget ingår även att utveckla och redovisa dataunderlag för exportens klimatnytta, med utgångspunkt i de förslag som Miljömålsberedningen har redovisat.

Laddinfrastrukturen byggs ut

Medlen för utbyggd laddinfrastruktur fördelas mellan stöd till publika laddstolpar för lätt trafik, stöd till elektrifiering av tunga transporter med mera. Satsningen har två fokus: dels stötta utbyggnaden i områden där utbyggnaden idag går långsamt, till exempel i glesbygd där det behövs en tätare laddinfrastruktur och där de ekonomiska förutsättningarna för drift av denna är sämre, dels genom att riva hinder, sänka kostnaderna för och ställa krav på utbyggd laddinfrastruktur. De hinder som hämmar utbyggnaden av laddinfrastruktur, och som bland annat Energimyndigheten och Boverket analyserat, bör därför bedömas och relevanta

åtgärder utformas. Vid sidan av detta fortsätter även uppbyggnaden av infrastrukturen för elektrifierade tunga transporter.

Miljötillståndprocesserna förenklas och förkortas

En utredning tillsätts för att förenkla och förkorta miljötillståndsprövningen enligt miljöbalken genom att göra den mer flexibel, effektiv och förutsebar. Syftet är att säkra näringslivets konkurrenskraft, svensk industriproduktion och främja en grön omställning med export av klimatvänliga produkter och teknik. I uppdraget ska bland annat ingå att nyttja befintlig flexibilitet i EU-regelverket för att öka förutsebarheten och minska tidsåtgången i miljötillståndprocessen. Antalet myndigheter som för statens talan i tillståndsärenden bör begränsas. Utredningen ges en tydlig instruktion att inhämta och beakta synpunkter från näringslivet. Delar av Miljöprövningsutredningens förslag genomförs.

Förslaget om CCS (koldioxidinfångning) genomförs

Energimyndigheten har lämnat förslag på omvända auktioner för genomförandet, och M/KD/SD-budgeten för 2022 utökade regeringens satsning markant. Utgångspunkten är att, om kostnadseffektivitet i åtgärden kan uppnås, under mandatperioden fatta beslut om att ytterligare öka de utauktionerade volymerna. Ambitionen är att genomföra minst två auktioner under mandatperioden. Energimyndigheten ges i uppdrag att utforma styrmedel för CCS, för att kunna stötta omställningen av cementfabriker och raffinaderier, samt CCU. Ett arbete för att driva på processerna för koldioxidlagring i Sverige inleds. SGU ges ett uppdrag att utreda och föreslå lagringsplatser i Sverige. Förutsättningarna för driften av lagringsplatserna utreds.